

A young woman with long, flowing blonde hair is shown in profile, looking down and to the left. She is wearing a white, button-up blouse. The background is a vast field of golden-brown crops, likely corn, under a soft, hazy sky at sunset. The sun is low on the horizon, creating a warm, golden glow that illuminates the woman's hair and the field. The overall mood is contemplative and serene.

CLEMENS WISSE

De jonge
weduwe van
Reggezate

DE JONGE WEDUWE VAN REGGEZATE

Clemens Wisse

DE JONGE WEDUWE
VAN REGGEZATE

Uitgeverij Zomer & Keuning

ISBN 9789401903479
ISBN e-book 9789401903486
ISBN Grote Letter 9789401903493
NUR 344

© 2015 Uitgeverij Zomer & Keuning
Postbus 13288, 3507 LG Utrecht

Omslagontwerp Liesbeth Thomas, t4design

www.zomerenkeuning.nl

Alle rechten voorbehouden

Hoofdstuk 1

In het nog schemerige licht van deze zondagmorgen ontwaakt Reggezate, de eeuwenoude hoeve van de familie Veldman, in een oase van rust. Maar deze rust is slechts schijn, want in en rond de hoeve zijn de bewoners al druk in de weer. Zondag of niet, er moet gemolken worden, want de koeien hebben geen boodschap aan een weekindeling die door de mensen is uitgevonden. Ze worden al wat ongeduldig als het deze morgen wat later gebeurt dan op andere dagen, maar een boer wil ook weleens een beetje uitslapen, al is dat naar stadse begrippen nog steeds nachtbraken.

Het ‘hop hop’ klinkt uit de mond van Cor Loos, het jonge knechtje op de hoeve, dat de koeien ophaalt. Boer Gerrit Veldman heeft, samen met zijn knecht, het melkgerei verzameld en ze zijn al op weg naar de koebocht, waar Cor de koeien inmiddels heeft vastgezet. Een simpele handeling, want de beesten gaan gewoontegetrouw op hun vaste plek staan.

Binnen is de boerin met de meid al bezig alles aan kant te krijgen om, als de mannen klaar zijn, gezamenlijk naar de kerk te gaan. Ze gaan naar de vroegmis. Te communie gaan betekent nuchter blijven tot na de mis. Hoe eerder ze thuis zijn, hoe beter het is, want ze zijn dan al uren in de weer en hebben een meer dan gezonde eetlust.

Inmiddels heeft Cor het paard uit de wei gehaald en voor de kapwagen gespannen, zodat de boer en zijn gezin meteen kunnen instappen als ze klaar zijn. Normaliter staat aan het begin van de oprijlaan de brug omhoog om de beurtschippers de doorgang via de Regge niet te belemmeren. Voetgangers maken gebruik van de 'draai' die naast de brug ligt. Vanaf de hoeve wordt de verbinding gemakkelijk gemaakt door de draai eenvoudig naar de overkant te bewegen, en voor de terugweg ligt er een lange stok met een haak, om de draai, als die opengedraaid is, terug te halen.

Op zondag komen er geen beurtschippers, zodat de brug neergelaten kan blijven voor de kapwagen. Dan is ook duidelijk de naam van de hoeve op de boog boven aan de brug te zien. In fraaie gekalligrafeerde letters heeft een schilder *REGGEZATE* met groene verf op de gele boog aangebracht.

Groen en geel zijn de favoriete kleuren van het boerenechtpaar. De planken van het boenhok boven de wijk zijn groen, en ze worden van elkaar gescheiden door gele voegen. Het eraan vastgetimmerde klompenrek is ook mooi groen geschilderd, een fel contrast met de wit geschuurde klompen. Boer Gerrit Veldman en boerin Aagt houden ervan om op zondag alles schoon en netjes te hebben. Het straatje tussen de woning en het zomerhuis wordt op zaterdag door de meid met emmers water overgoten en vervolgens geboend, zodat er geen smetje achterblijft.

Cor krijgt een schouderklopje van de boer als blijk van waardering voor het voorrijden van de zorgvuldig gepoetste kapwagen als hij en zijn gezin in kerkdracht de koets bestijgen. Het is voor begrippen in de streek een heel klein gezin. De boer klimt op de bok en de boerin neemt, samen met haar enige dochter Keetje, plaats in de geriefelijke koets. Keetje zwaait door het ronde raampje van de kapwagen naar Cor als ze vertrekken.

Cor groet terug en er komt een blijde lach op zijn blozende gezicht. Met zijn twaalf jaren is hij even oud als Keetje.

Cor is de zoon van Arie en Greta Loos, die met drie kinderen in een oud, schuin tegen de dijk van de Regge leunend vissershuisje wonen. Cor is de middelste en hij heeft twee zusjes, een van veertien en een van negen.

De boer en zijn gezinnetje gaan naar de kerk, maar Cor gaat naar huis. Daar treft hij zijn moeder in tranen aan.

‘Is het weer erger met pa, moe?’ vraagt hij met een benepen stemmetje. Zijn vrolijke, actieve vader, met wie hij vaak ging vissen op het meer, ligt nu doodziek in de bedstee. Cor heeft medelijden met hem, maar ook met zijn moeder, want zij heeft niet voldoende middelen meer om haar zieke man en haar kinderen te verzorgen. Hij is blij dat hij al iets kan bijdragen, al is het niet veel. Het meest welkom zijn de stukjes kaas en spek, die de boerin van Reggezate hem af en toe meegeeft voor zijn zieke vader. Maar helaas zijn spek en kaas geen kost meer voor Arie Loos. Hij kan nog slechts dunne pap en wat fijngestampde aardappelen verdragen. Daarom geeft moeder Greta de kaas en het spek aan haar kinderen. Cor deelt dan niet mee, want hij kan bij de boer zijn buik vol eten.

‘Het is niet alleen de zorg om pa waarom ik huil, jongen,’ reageert moeder Greta op zijn eerdere vraag. ‘Alles zit tegen en we worden te veel aan ons lot overgelaten. Maar laat ik jou er niet mee vermoeien.’ Ze loopt hoofdschuddend naar het keukentje als ze het beteuterde gezicht ziet van haar jongetje. Ze heeft alweer te veel gezegd, maar haar zorgen zijn ook zo talrijk. Er komt nog nauwelijks geld binnen. Ze is nijdig op Willem Faas, de boer van haar man Arie. Die lomperik laat zijn knecht en diens gezin verkommeren. Bij de gratie Gods mag ze ’s morgens nog een litertje melk halen, maar dat is dan ook alles.

‘Ga jij maar even bij pa zitten, Cor, dan loop ik naar de boer voor de melk, want pa heeft zijn pap nog niet gehad.’

Greta ziet op tegen een ontmoeting met de stugge boer.

‘Wel de juiste maat schenken, Marij!’ waarschuwt Willem Faas. Hij heeft al eens gemerkt dat zijn vrouw een flinke scheut

extra in de kan van Greta goot en dat vindt hij overdreven, zoals hij al het geklaag van de vrouw van zijn knecht gezeur vindt.

‘Gun je het je zieke knecht niet?’ vraagt Greta nijdig. ‘Je zou er goed aan doen zijn loon of een deel ervan door te betalen, dan kon ik ook wat versterkende middelen kopen.’

‘Als ik hem nu zou doorbetalen, blijft hij lekker in zijn nest liggen en laat hij mij met het werk zitten. Nee, daar pas ik voor!’

‘Dokter Landgraaf heeft Arie volledige rust voorgeschreven! Twijfel jij aan het advies van de dokter?’

‘Landgraaf? Laat me niet lachen. Ik ken diens stadse fratsen. Als-ie hier wat langer rondloopt, gaat hij er wel anders over denken.’

‘Dokter Landgraaf is jong en is nog niet zo lang in dit dorp, maar juist omdat hij jong is, is hij op de hoogte van de nieuwste ontwikkelingen op medisch gebied.’

‘Jij lult me te geleerd, Greta. Geloof mij maar als ik zeg dat je van gezonde buitenlucht eerder beter wordt dan van rust in een bedompte bedstee. De stadse fratsen van die jonge dokter ken ik en ik geef er geen stuiver voor.’

‘Je durft veel te zeggen, boer.’

‘Ik durf nog veel meer, Greta, maar ik doe niet wat jij vraagt. Dubbel geld uitgeven wil ik niet, want in de plaats van Arie moet ik een losse knecht inhuren en dat zijn dure jongens.’

‘Maar ik kan mijn gezin toch niet laten verhongeren?’ steunt Greta.

‘Kom me niet aan boord met je sentimentele geleuter, Greta. Daarvoor moet je bij meneer pastoor zijn, want die beheert de armenkas.’

‘De armenkas?’ Greta is de dochter van een arbeider en ze is getrouwd met een boerenknecht, maar ze is trots. Nooit heeft ze haar hand op hoeven houden. Dat was ook niet nodig, want Arie verdiende met hard werken zijn loon op de hoeve van Willem Faas. Voor wat extra uitgaven verdiende hij een centje bij met de visserij op het meer. Een visbootje en fuiken, waarmee zijn vader

diens brood verdiende, gebruikte hij daarvoor. Ook die inkomsten zijn nu weggevallen. Cor is nog te jong voor de visserij op de plas.

‘Ja, de armenkas,’ herhaalt de boer. ‘Daar voel je je toch niet te groots voor! Mocht de uitkering niet voldoende zijn, dan kom je mijn vrouw Marij maar helpen, want dat levert ook nog wat op.’

‘En dan zeker mijn man en kinderen aan hun lot overlaten!’

‘Je zoekt het maar uit, Greta. Ik heb geen tijd meer voor je, want we moeten naar de kerk.’

Met haar kannetje melk sjokt Greta moedeloos naar huis. In gedachten ziet ze de lompe boer al in de voorste bank van de kerk zitten met zijn handen vroom gevouwen. Hoe durft hij met zijn hebzuchtige, verdorven karakter God in Diens eigen Huis nog onder ogen te komen?

‘Ik zal eerst even pap voor pa maken en dan gaan we gezamenlijk koffiedrinken,’ zegt moeder Greta als ze de bezorgde gezichten van haar drie kinderen ziet. De zondagmorgen is altijd intiem en gezellig geweest. Nu pa zo ziek is, is dat anders, maar moeder Greta wil, ondanks al haar ellende en armoede, haar kinderen een warm gezinsleven blijven bieden. Ze probeert haar eigen gevoelens te verdoezelen door opgewekt te doen, maar de ongekend harde reactie van boer Faas kan ze niet van zich afzetten. Toch moet ze de kinderen niet al te veel meesleuren in haar poel van zorgen. En zorgen heeft ze, want haar geldkistje is nagenoeg leeg en de spaarzame verdiensten van Toosje en Cor zetten geen zoden aan de dijk. Toosje helpt af en toe in het winkeltje van de plaatselijke kruidenier, en Cor verdient een grijpstuiver op Reggezate als manusje-van-alles. Kleine Nellie van negen zit nog op school en heeft verzorging en aandacht nodig.

Nellie is inmiddels met Cor naar buiten gegaan, zodat Greta nog alleen met Toosje overblijft. Toosje is de oudste en ze weet hoe zwaar haar moeder het heeft. Ze vermoedt ook dat er iets

naars voorgevallen is toen die melk ging halen bij de boer. Nu de twee jongste kinderen weg zijn, durft ze het te vragen.

‘Ik ben erg geschrokken van een uitspraak van de boer, Toos,’ zucht moeder.

‘Wat zei hij dan?’ wil Toosje weten.

‘Te veel en te naar om te herhalen, meissie, maar waar ik erg van geschrokken ben, is dat hij me verwijst naar de armenkas. Die schijnheilige boer brengt ons tot de bedelstaf.’

‘Wie beheert dan die armenkas?’

‘Meneer pastoor.’

‘Moet u bij hem geld gaan vragen?’

‘Ja, en ik zie er als een berg tegen op.’ Greta legt moedeloos haar armen in haar schoot en kijkt haar oudste dochttertje met droevige ogen aan.

‘Zal ik gaan, moe?’

‘Durf je dat?’

‘Voor mij is het minder pijnlijk dan voor u. Ik zal morgen wel gaan als ik klaar ben bij de kruidenier.’

Hoewel Toosje het voor zichzelf minder pijnlijk vindt dan voor haar moeder, is het ook voor haar een vernederende gang naar de pastorie om een bijdrage te vragen uit de armenkas. Maar ze zet door. Ze heeft er alles voor over om de zorgen van haar lieve moeder te verminderen.

Als ze bij de pastorie is, schrikt ze wel een beetje van het schelle geluid van de bel. De pastoorsmeid doet mopperend open.

‘Je moet niet zo hard aan de bel trekken, hoor!’ Nel Tommel gedraagt zich als een kloek voor meneer pastoor. Ze is heel dik en schommelt als een eend als ze loopt. Dat heeft haar, als niet zo nette variant op haar naam, de bijnaam ‘Nel Schommel’ opgeleverd.

‘Ik kom voor meneer pastoor, juffrouw,’ zegt Toosje beleefd.

Maar Nel schudt haar hoofd. ‘Meneer pastoor moet rusten. Maar als je een boodschap voor hem hebt, kun je het ook mij

vertellen, ik zal de boodschap dan wel doorgeven.’ Nel is niet nieuwsgierig, maar ze wil wel graag alles weten. ‘Of wil je biechten? Als dat zo is, laat ik het graag aan meneer pastoor over.’

Nel heeft het lachend gezegd, maar voor Toosje valt er niets te lachen. Ze weet wel zeker dat het hele dorp binnen de kortste keren van hun penibele situatie op de hoogte zou zijn als ze het Nel zou vertellen.

‘Nee, ik wil meneer pastoor graag persoonlijk spreken,’ zegt ze dan ook en ze vraagt of ze kan wachten tot meneer pastoor is uitgerust.

‘Als je zo lang geduld hebt, wacht dan maar,’ zegt Nel nogal zuur. Ze is gek op nieuwtjes en weet zo om en nabij wat er aan de hand is in het gezinnetje van Greta en Arie Loos. Dat de laatste erg ziek is, is algemeen bekend, maar waarom de pastoor moet worden ingeschakeld zou ze wel graag willen weten.

Het duurt vervolgens meer dan een halfuur voordat Toosje door pastoor Sonsbeek te woord wordt gestaan.

‘Wat kan ik voor je doen, Toosje?’ vraagt hij als Nel haar in zijn spreekkamer gelaten heeft.

‘Omdat er bij ons nog nauwelijks geld binnenkomt, lukt het mijn moeder niet meer om voor haar gezin te zorgen, meneer pastoor. De boer van mijn vader, Willem Faas, is niet bereid diens weekloon of een deel ervan tijdens zijn ziekte door te betalen. Daarom kom ik vragen of wij ondersteuning vanuit de armenkas kunnen krijgen.’

‘Waarom komt je moeder niet zelf bij mij om dat te bespreken, Toosje?’

‘Mijn moeder moet bij mijn vader blijven, want ze durft hem nauwelijks alleen te laten.’

‘Maar ik kan niet op eigen houtje geld uit de armenkas geven. De armenraad, waarin de boer van je vader zit, moet erin gekend worden. Is de toestand van je vader in de laatste weken verergerd?’

‘Het gaat heel slecht met mijn vader, meneer pastoor.’ Toosje

moet een brok in haar keel wegslikken en haar ogen drogen.

‘Ik beloof je om een dezer dagen bij jullie thuis langs te komen om met je moeder te praten en je vader een hart onder de riem te steken. Het beste ermee, Toosje!’

Hij belt ten slotte de meid om de bezoeker uit te laten.

‘Heeft meneer pastoor je wat geld meegegeven, Toos?’ vraagt Greta zodra haar dochtertje terug is.

Maar Toosje schudt haar hoofd. ‘Meneer pastoor kan niet op eigen houtje zomaar geld uit de armenkas betalen. Daarvoor moet hij de armenraad raadplegen. Wist u dat Willem Faas in die armenraad zit?’

‘Nee, hoe kom je daarbij?’

‘Dat vertelde meneer pastoor.’

‘Ook dat nog!’ steunt Greta. Zelfs over het bedrag dat meneer pastoor haar zal uitbetalen, heeft die gierige boer iets te zeggen.

‘Kom binnen, meneer pastoor en kijk niet naar de rommel,’ verwelkomt Greta Loos de herder van de parochie. Het laatste is de standaardopmerking van dorpingen bij hoog bezoek.

‘Ik ben niet gekomen om jou op de vingers te kijken, hoor,’ lacht de oude pastoor. Alle parochianen van onder de vijfendertig heeft hij tijdens de ‘lering’ de beginselen van het katholieke geloof bijgebracht. Zo ook Greetje Louman, zoals zij toen heette.

‘Ondanks onze ellende en armoede probeer ik het gezin draaiende te houden, maar het lukt niet meer, meneer pastoor. Zelfs geld voor onze dagelijkse behoeften is er niet meer. Het kleine beetje melk dat ik van Willem Faas krijg, heb ik nodig om er pap van te maken voor Arie.’

‘Pap?’ De pastoor kijkt haar vragend aan.

‘Ja, pap, meneer pastoor. Arie kan niets anders dan dunne pap en gestampte aardappelen verdragen. Voor de anderen is er niets, want Willem Faas geeft niet meer dan een literetje. Als zijn

vrouw, Marij, een scheutje extra wil geven, protesteert de vrek. Over het doorbetalen van Aries weekloon of een deel ervan valt niet te praten.’

‘Heb je het hem wel gevraagd, Greetje?’

‘Ja, natuurlijk, maar hij weigert. Weet u wat hij als verweer aanvoert?’

‘Geen idee.’

‘Hij meent dat loon doorbetalen betekent dat Arie in zijn “nest” zal blijven liggen en hem met het werk zal laten zitten. Hij vindt dat Arie beter af is met frisse buitenlucht dan te blijven liggen in de bedompte bedstee. Of die arme jongen daar voor zijn lol ligt.’ Greta windt zich op en de tranen springen haar weer in de ogen bij de gedachte aan die rotboer.

‘Laten we maar even bij Arie gaan kijken, Greetje,’ stelt de pastoor voor. Hij vindt het moeilijk te reageren op de beschuldigende woordenstroom van de arbeidervrouw. Hij kan het zich eenvoudigweg niet veroorloven een negatief standpunt ten aanzien van zijn invloedrijke parochiaan Willem Faas in te nemen.

‘Gaat het een beetje, Arie?’ vraagt de pastoor als hij bij de doodzieke patiënt komt.

‘Gaat wel, meneer pastoor,’ wurmt Arie met moeite uit zijn gezwollen keel.

‘Daar ben ik blij om, jongen. Laten we gezamenlijk maar bidden voor je spoedige herstel.’ De pastoor vouwt zijn handen en gaat de anderen voor in gebed. Aan het uitgemergelde gezicht van de zieke ziet hij wel dat het helemaal niet gaat, maar hij is geen dokter. De dokter waakt over de lichamelijke gezondheid van zijn patiënten, hijzelf waakt over het geestelijke welzijn van zijn parochianen. Meer dan een gebed en troostende woorden heeft hij niet beschikbaar. Toch beseft hij maar al te goed dat het gezinnetje meer gebaat is bij geldelijke ondersteuning dan bij troostende woorden en gebed, maar hij heeft het niet alleen voor het zeggen. Hij is afhankelijk van de grote boeren en in dit geval

ook van Willem Faas, voor wie Greetje geen goed woord overheeft.

‘Weet je dat Willem Faas lid is van de armenraad, Greetje?’ vraagt de pastoor.

Greta knikt. ‘Hij heeft mij op de armenzorg gewezen. Maar we hebben altijd hard gewerkt en nooit onze hand op hoeven houden voor een fooi, meneer pastoor. Willem Faas brengt ons tot de bedelstaf en dat is erg vernederend.’

‘Hoho, Greetje. De armenzorg is er om mensen in nood te helpen. Er is niets vernederends aan om daar in bepaalde omstandigheden gebruik van te maken. Heeft Faas nog een bedrag genoemd?’

‘Gelukkig niet, want die schriep is zó krenterig, dat hij me het liefst met een fooi zou afschepen.’ Greta beseft op dat moment niet dat ze die uitspraak beter voor zich had kunnen houden, want daardoor wordt het bedrag dat de pastoor aanvankelijk in zijn hoofd had, aanmerkelijk kleiner. Een standje van de rijke boeren van de armenraad, als hij te royaal in de buidel zou tasten, heeft hij liever niet. Vooraf of achteraf, hij moet tegenover de raad altijd verantwoording afleggen over de bedragen die hij toezegt of uitkeert. De bovenmeester van de dorpschool is ook lid van de raad, maar meer als penningmeester. Hij noteert zorgvuldig alle inkomsten en uitgaven. Ook hij moet dansen naar de pijpen van de rijke boeren van het dorp, want een aantal van hen heeft zitting in het schoolbestuur.

Uiteindelijk is Greta teleurgesteld als meneer pastoor het bedrag noemt dat zij de komende tijd wekelijks bij de pastorie zal kunnen ophalen.

Pastoor Sonsbeek begrijpt de reactie van zijn zwaarbeproefde parochiane en beseft tegelijkertijd dat de ‘beminde gelovige’ Willem Faas zich niet erg christelijk gedraagt.

Als Toosje die middag thuiskomt na enkele uren in het kruidenierswinkelje geholpen te hebben, vindt zij haar moeder met

haar hoofd in de handen aan tafel zittend.

‘Had meneer pastoor goed nieuws, moe?’

‘Nee.’ Greta schudt haar hoofd en kijkt haar oudste dochter met een vermoeide blik aan.

‘Krijgen we geen geld?’

‘Een schijntje is het dat de pastoor ons wekelijks kan geven. Te veel om van dood te gaan en te weinig om van te leven,’ zucht Greta, en haar tranen druppen op het zeil van de keukentafel. ‘Wat we echt nodig hebben, zoals versterkende middelen voor pa, kan ik er niet van kopen. Jij, Nellie en ik moeten toch ook eten kunnen kopen. Gelukkig hoeven we ons om Cor geen zorgen te maken, want die kan iedere dag zijn buik vol eten op Reggezate.’

‘Als ik een baantje kan vinden waar ik kan blijven eten, heeft u weer een mond minder te vullen en bovendien breng ik dan wat meer geld binnen dan nu,’ probeert Toosje haar moeder een beetje op te beuren.

Maar die heeft weer andere bedenkingen.

‘Heel lief van je om zo te denken, kindje, maar besef wel dat dergelijke baantjes meestal met kost en inwoning worden aangeboden. Dan zie ik je misschien nog maar één keer in de veertien dagen.’

‘Als het niet te ver weg is, kan ik tussendoor misschien wel een keertje naar huis, moe,’ bedenkt Toosje.

‘Misschien wel. Enfin, kijk maar eens wat er aangeboden wordt. Goed eten is voor een jong meisje erg belangrijk.’

‘Bij de kruidenier lezen ze een krant. Als ik de kans krijg, kijk ik de advertenties wel na.’

‘Ja, doe dat, kindje,’ zucht Greta. Ze moet kiezen tussen twee kwaden. Haar dochtertje thuishouden en haar nauwelijks te eten geven, of haar voor dag en nacht in betrekking laten gaan. Ze ziet haar dan maar enkele keren per maand, maar Toosje krijgt in een goede betrekking wel voldoende te eten.

‘Ik heb haar naam en adres genoteerd, moe,’ zegt Toosje enthousiast als ze de volgende dag thuiskomt na haar werk bij de kruidenier.

‘Van wie dan?’ vraagt moeder Greta. Ze legt niet zo gauw een verband tussen het gesprek van gisteren en de mededeling van haar dochter.

‘Van de vrouw die een dienstbode voor dag en nacht vraagt. Ik heb het overgeschreven van de advertentie in de krant bij de kruidenier.’

‘Woont ze ver weg?’

‘Nee, ze woont in de villawijk aan de rand van de stad en ze heet mevrouw Pierson. Goed loon met kost en inwoning, staat erbij.’

‘Wordt er in de advertentie iets over de leeftijd gezegd?’

‘Nee.’

‘Je bent pas veertien, hoor!’

‘Ik ga ook niet graag het huis uit, moe, maar ik ben wel de oudste en ik wil per se mijn steentje bijdragen om uw zorgen te verlichten. De villawijk heet Zijlkwartier en dat is minder dan een halfuurtje lopen van hier, zodat ik wat vaker even naar huis kan gaan.’

‘Tenminste, als je aangenomen wordt.’

‘Dat wacht ik dan maar af.’

‘Maar ik laat je niet alleen gaan, hoor! Nellie moet dan maar bij pa blijven als we samen naar die mevrouw Pierson gaan.’

‘Dag mevrouw,’ groeten Greta en Toosje beleefd als ze de volgende dag bij de woning van mevrouw Pierson aankomen en na hun aanbellen door mevrouw zelf wordt opengedaan. Twee kleine kinderen hangen aan haar rokken en kijken nieuwsgierig naar de twee vrouwen aan de deur.

‘Wij komen op uw advertentie af, mevrouw,’ verklaart Greta de reden van hun komst. ‘Of bent u al voorzien?’

‘Nee, nog niet. Komt u maar even binnen.’ Mevrouw Pierson

gaat hun voor naar de deftige salon. Waren ze eerst al onder de indruk van de kapitale villa, nu valt hun mond open bij de aanblik van zó veel luxe in de woning zelf.

‘Wie ben jij?’ Een van de kleintjes van mevrouw Pierson kijkt de jongste bezoeker met vragende oogjes aan.

‘Ik ben Toosje, en hoe heet jij?’

‘Moppie.’

‘Wat een leuke naam,’ glimlacht Toosje en ze aait het driejarige dochtertje over haar blonde krulletjes.

‘Zo heet ze niet echt, hoor!’ lacht mevrouw Pierson. ‘Omdat ze zo’n klein moppie is, noemt mijn man haar altijd zo. In werkelijkheid heet ze Josephine, maar wij korten dat af en noemen haar Josje.’ Mevrouw Pierson is aangenaam verrast door het lieve gebaar van Toosje. ‘Jij houdt zeker veel van kinderen, Toosje?’ veronderstelt ze en Toosje knikt. Mede daardoor heeft mevrouw Pierson haar keuze al bepaald. Het loon is zeker niet slecht en Toosje heeft elke week op woensdag haar vrije avond en één keer per twee weken nog een zondag.

Wat Greta ook belangrijk vindt, is dat het een welgestelde familie is, waar het eten zeker goed en voedzaam zal zijn.

Toosje krijgt een mooi kamertje en ze kan de eerstkomende maandag al beginnen.

Als Toosje door kleine Josje naar haar speelhoekje getrokken is, vertrouwt Greta mevrouw nog toe dat ze er moeite mee heeft haar dochtertje uit werken te moeten sturen, maar dat de nood hoog is doordat vader doodziek thuis in de bedstee ligt en er nog nauwelijks geld binnenkomt.

‘Als Toosje tussendoor haar zieke vader wil bezoeken, valt daar altijd over te praten, hoor!’ zegt mevrouw Pierson hartelijk.

‘Dat is heel aardig van u, mevrouw. Toosje is erg handig en dat ze lief is voor de kindertjes ziet u zelf.’

‘Dat vooral maakte het mij gemakkelijk om snel tot een besluit te komen, mevrouw Loos.’

Als Toosje zich onder protest losgemaakt heeft uit het speel-

hoekje van Josje, nemen zij en haar moeder afscheid van mevrouw Pierson.

Als ze buiten op de straat zijn, staat Josje nog voor het raam te zwaaien.

‘Een lief mens, die mevrouw Pierson,’ zegt Toosje. ‘En kleine Moppie is ook een schatje!’

Als Toosje die maandagmorgen voor het eerst naar haar betrekking gaat, moet moeder Greta een traantje wegpinken. Toosje zelf krijgt het ook even te kwaad, maar ze vermant zich. ‘Woensdagavond sta ik alweer voor uw neus, moe,’ lacht ze door haar tranen heen, en met nog een armzwaai is ze achter de schuur verdwenen en op weg naar het Zijkwartier. Vooraf heeft ze afscheid genomen van haar zieke vader. Broer Cor heeft inmiddels al een ‘natte rug’ bij boer Veldman op Reggezate en zus Nellie ligt nog in bed.

Door zijn ernstige ziekte is vader Loos al een poos niet in staat om voor zijn gezin te zorgen, en dat doet hem pijn. Nu moet zijn oudste meisje al de deur uit om geld te verdienen.

‘Is ze weg, Greta?’ vraagt hij als zijn vrouw aan zijn bed komt. ‘Weet je, schat, dat het niet kunnen zorgen voor jou en de kinderen mij bijna evenveel pijn doet als de kwellingen ten gevolge van mijn ziekte.’

‘Daar kun jij toch niks aan doen, jongen. Toen je gezond was, hadden wij het goed. Nu ben jij ziek en zijn wij gezond en we doen allemaal ons uiterste best jou de verzorging te geven die je nodig hebt.’

‘Dat weet ik wel, schat, maar ik vind het zo erg dat Toosje daardoor het huis uit moet.’

‘Je weet dat je je van de dokter helemaal niet mag opwinden, jongen. Probeer nog maar wat te slapen.’

Proberen kan hij het, maar hij weet op voorhand dat het toch niet lukt. Het verdriet en de knagende pijn houden hem voort-

durend uit de slaap. Vroeger, toen hij gezond en sterk was, maakte hij zich nergens druk om en was hij getapt bij de meisjes. Als er kermis op het dorp was, hoste en stoeide hij met de knapste meisjes. Maar op Greetje Louman was hij echt verliefd. Zij was in zijn ogen de mooiste van allemaal. En zij beantwoordde zijn liefde.

Het is alweer zo'n vijftien jaar geleden dat ze aan het eind van een prachtige kermisdag gewoontegetrouw wat gingen vrijen in de bosrand. Bij mooi weer deden bijna alle jonge stellen hetzelfde. Het hoorde nou eenmaal zo. Maar het hoorde niet dat je de liefde te fanatiek bedreef. Hij en Greetje deden het wel, met als gevolg dat zij halsoverkop moesten trouwen. Greta was toen heel jong en bloedmooi. Aan de ene kant schaamde hij zich wel dat hij het zover had laten komen, maar aan de andere kant was een vrouw in het vissershuisje waar hij woonde, meer dan welkom. Zijn moeder was bijna twee jaar tevoren overleden, en omdat zijn oudere zuster al het huis uit was, bleef hij alleen over met zijn vader. Ze kookten hun eigen potje en de getrouwde zus sprong af en toe bij om te wassen en de bedden te verschoneren. Dat moest ze in de avonduren doen, want overdag had ze er geen tijd voor.

Al met al redden hij en zijn vader zich aardig in het vissershuisje, dat schuin tegen de dijk van de Regge leunde. Vader was broodvisser en had zijn huisje de toepasselijke naam 'De Snoekbaars' gegeven. De visserij bracht echter niet voldoende op, dus verdiende hij als losse knecht de noodzakelijke aanvulling. Het was geen vetpot, maar ze leden zeker geen honger.

Het terugdenken aan vroeger vermoeit Arie wel, maar het leidt hem wat af van de ellende die hij nu moet doormaken en met hem zijn lieve vrouwtje en hun kinderen.

Terug naar vroeger herinnert hij zich dat hij het na de dood van zijn vader net andersom deed. Hij verhuurde zich als vaste knecht bij boer Willem Faas en had de visvangst als bijverdiens- te. Hij bleef zelf zijn potje koken, en omdat hij bijna altijd zwaar

werk in de buitenlucht verrichtte, bolden de spieren in zijn armen en borst op. Hij weet van zichzelf dat hij er toen goed uitzag en zijn kansen bij Greetje Louman stegen. Na de bewuste kermisavond veranderde zijn leven en dat van Greetje. Zij schaamde zich, maar hem kwam het goed uit.

Na hun trouwen kookte en waste zij voor hem en ze hield het huis op orde. Ze maakte het zelfs erg gezellig met een behangetje en planten in de vensterbanken. Ze hielden van elkaar en keken verlangend uit naar de geboorte van hun kindje. Het werd een meisje en ze noemden haar Toosje. Na Toosje volgden Cor en Nellie. Een gelukkige tijd waar hij met weemoed aan terugdenkt. Zijn slopende ziekte heeft zijn leven finaal op z'n kop gezet en hij betwijfelt of hij het nog lang zal maken.

Vermoeid trekt hij de dekens tot aan zijn kin, want hij heeft het koud gekregen. Aan slapen denkt hij voorlopig maar niet, want daarvoor heeft hij te veel liggen piekeren.

Door zijn ziekte wordt niet alleen zijn weekloon door boer Willem Faas ingehouden, maar Arie mist daardoor ook de bijverdiensten van de visvangst. Het visbootje en de fuiken die zijn vader hem nagelaten heeft, worden al maanden niet gebruikt en dat is tegen de zin van zoon Cor.

Al van jongs af aan is hij met vader Arie meegegaan, en het zetten van palingfuiken heeft voor hem geen geheimen meer. Daar komt bij dat Cor voor zijn leeftijd flink uit de kluiten gewassen is.

‘Met het visbootje en de fuiken gebeurt niks meer, pa. Vindt u het goed dat ik eens ga proberen wat te vangen?’ Cor let op het gezicht van zijn zieke vader, de pijnlijke trekjes daarin ontgaan hem niet.

‘Ik kan helaas niet met je mee, jongen, hoe graag ik het ook zou doen. Ga je gang maar, hoor! Maar neem Hector mee, want door mijn ziekte heeft het beest ook geen vertier meer. En dan te weten dat Hector zo dol is op vissen.’

‘Ik zal Hector meenemen, pa,’ belooft Cor. Het is voor hem trouwens geen nare opgave, want hij is, evenals de rest van het gezin, gek op de trouwe herder, die over huis en goed waakt.

‘Wat loop je te jakkeren, Cor,’ zegt Gerrit Veldman die middag als hij ziet dat zijn knechtje loopt te draven om maar snel klaar te zijn. ‘Moet je ergens heen?’

‘Ja, met het visbootje van mijn vader naar het meer. Ik heb er vanmorgen met mijn vader over gesproken en die vindt het goed dat ik de palingfuiken uitzet.’

‘Dat wordt dan een lekker maaltje als je wat vangt,’ zegt Gerrit, maar Cor schudt zijn hoofd.

‘Als ik wat vang, probeer ik de paling te verkopen, want mijn moeder heeft geld nodig.’

‘Waar en wanneer moet je de gevangen paling dan verkopen, Cor?’

Cor haalt zijn schouders op. ‘Ik weet het nog niet, baas.’

‘Daar moet je dan maar eens vlug over gaan nadenken, want anders schiet je er ook niet veel mee op,’ lacht de boer.

‘Dat was een goeie vraag van de boer, Cor,’ zegt moeder Greta als Cor over het gesprek met zijn baas vertelt.

‘Zal ik de boer vragen wat van mijn gevangen paling te kopen, moe?’

‘Doe dat maar niet, jongen, want hoe rijk de boeren ook zijn, paling eten vinden zij een te grote luxe. In hun ogen is paling eten voor verwende rijkelui in de stad.’

‘Maar hoe krijg ik de paling bij rijkelui in de stad?’ Cor kijkt zijn moeder aan en die denkt na.

‘Ga eens met ome Koos praten,’ raadt ze hem aan. Koos Duiker is al jaren de steun en toeverlaat van de familie. Hij zat samen met Arie Loos op de dorpschool en ook na de schooltijd trok hij veel met hem op. Het gaat hem aan het hart dat hij zijn goede vriend zó ziet lijden. Koos is een intelligente man en hij heeft allang in de gaten dat de ziekte van Arie ongeneeslijk is. Na een bezoek aan zijn zieke vriend wenst hij hem dan ook sterkte en

geen beterschap, want hij bezigt liever geen loze kreten.

In de ogen van de dorpingen is Koos Duiker een wat eigenaardige snuiter, van wie niemand echt hoogte kan krijgen.

Koos is de zoon van een ambtenaar die een aantal jaren eerder gestorven is. Vader Duiker wilde zijn zoon laten doorleren en constateerde met vreugde dat Koos in de eerste klassen van de hbs goede rapportcijfers haalde. Er kwam een einde aan die studie door het plotselinge overlijden van vader Duiker. Er moest geld op de plank komen voor de dagelijkse voeding en andere kosten.

Met een opleiding lagere school en enkele klassen hbs vind je geen interessante baan, dus was Koos aangewezen op handwerk. Eigenlijk trok hij overal zijn neus voor op en zodoende werden het in de loop der jaren twaalf ambachten en dertien ongelukken. Koos besloot uiteindelijk om voor zichzelf te beginnen, maar toen was zijn moeder al overleden en waren zijn twee zusters getrouwd, zodat hij alleen nog voor zichzelf en wat kleinvee te zorgen had. Daar is sedertdien geen of weinig verandering in gekomen.

De dorpingen vinden Koos Duiker een scharrelaar, maar zelf denkt hij daar anders over. Van wat overgespaarde centjes heeft hij een schuur achter zijn huis laten bouwen. Daar houdt hij niet alleen zijn kleinvee in; hij heeft ook een hoekje ingericht als werkplaats. Een werkplaats om antiek en curiosa op te knappen. Van een antiquair in de stad heeft hij wat boekjes gekregen, en die helpen hem bij het onderscheid maken tussen waardeloos spul en dingen die waarde hebben, vooral antieke waarde, want dat levert wat extra's op.

‘Ik ben blij dat je mijn huisje nog weet te vinden, Cor,’ begroet Koos zijn jonge bezoeker, ‘want als ik niet af en toe bij jullie thuis zou komen, zouden we elkaar echt uit het oog verliezen.’

‘Maar we zijn je niet vergeten, hoor!’ zegt Cor met een beneopen stemmetje. ‘Je weet hoe ziek pa is en daardoor komt er nog

nauwelijks geld binnen.’ Zijn ogen worden vochtig als hij vertelt over de situatie thuis.

Koos heeft het in de gaten.

‘Ik zal eerst eens een kop chocolademelk voor je maken, Cor. Daarna kunnen we verder praten,’ stelt hij de kleine jongen een beetje op zijn gemak.

Terwijl Koos met de chocolademelk in de weer is, valt het oog van Cor op een oude klassenfoto, die in een lijstje op een kastje staat. Hij heeft de foto nooit eerder gezien en loopt erheen om te zien of er ook bekenden op staan.

‘Kijk het mooie er niet vanaf, Cor,’ lacht Koos.

‘Ik heb die foto nooit eerder gezien, ome Koos.’

‘Dat kan kloppen, want hij heeft jarenlang in een laatje van het kastje gelegen. Toen ik laatst een fotolijstje vond, heb ik de foto daarin gezet.’

‘Staat mijn vader er ook op?’

‘Ja, hij staat naast me, kijk maar.’ Koos wijst zichzelf en zijn vriend Arie Loos aan. ‘Probeer zelf je moeder maar te vinden, want die staat er ook op. Kijk maar welk meisje het knapst is, dan vind je haar meteen.’

‘Ja, leuk is ze en nog zo jong.’

‘We waren toen allemaal erg jong. Veel van de jongens en meisjes zijn nu boer en boerin op grote hoeven, zoals Klaas Hof, die nu boert op de grote hoeve Hofpoort.’

‘Thuis heb ik die foto nooit gezien.’

‘Dat klopt wel, want voor je grootouders was de aanschaf van zo’n foto te duur.’

‘Jammer, want het is een leuke foto.’

‘Maar ik neem niet aan dat je bij me gekomen bent om over foto’s te praten,’ lacht Koos.

‘Nee, ik kom je hulp vragen. Omdat er bij ons thuis bijna geen geld meer binnenkomt, doen we allemaal ons best om wat bij te verdienen om mijn moeder in staat te stellen het gezin draaiende te houden. Ik verdien wel wat bij de boer van Reggezate, maar

dat is erg weinig. Ons visbootje en de palingfuiken mag ik van pa gebruiken om paling te vangen, maar ik weet eerlijk gezegd niet hoe en aan wie ik die paling zou moeten verkopen. Volgens mijn moeder zijn het alleen de rijkelui in de stad die paling eten, maar daar kom ik nooit.'

'Dat is een probleem, jongen. Ik weet hoe de situatie bij jullie thuis is en ik weet ook dat die gierige boer Faas niets doet om jullie te helpen. Het is erg goed dat jullie als kinderen proberen wat geld bij te verdienen, maar voor jouw probleem heb ik niet direct een oplossing bij de hand. Paling verkopen? Ik heb het nog nooit gedaan, Cor.'

Koos zit met het probleem van de kleine jongen in zijn maag en hij wil hem zo graag helpen. Met zijn bakfiets komt hij vaak in de stad en hij kent ook wel wat visboeren, maar die kopen bijna uitsluitend gerookte paling. Toch kent hij er twee die zelf roken.

'Ik zal kijken wat ik kan doen, Cor. Als je paling gevangen hebt, kom je me maar waarschuwen. Doe de gevangen paling voorlopig in de bun van de boot en dan kom ik later een deel ophalen. Ik weet dat je vader beschikt over een metalen emmer, die gesloten kan worden met een van gaatjes voorzien klemdek-sel.'

'Dat zal ik doen, ome Koos, maar de paling kan niet te lang in de bun blijven, want dan worden ze te mager.'

'Zo, jij hebt goed opgelet toen je met je vader ging vissen,' lacht Koos. 'Maar je moet me wat tijd gunnen.'

'Dat doe ik ook,' herstelt Cor zich gauw. 'Maar dunne paling levert minder geld op, hoor!'

'Dat weet ik wel, wijsneus.' Lachend slaat Koos zijn kleine vriend op z'n schouder en roefelt diens wilde haardos dooreen. 'Ik heb wat welgestelde antiekkanten en misschien lusten die wel verse paling om te bakken.'

'Maar ze moeten de paling dan eerst doden en schoonmaken,' reageert Cor met enige twijfel in zijn stem.

‘De echte rijken hebben een kok of kokkin, zodat de kieskeurige mevrouwen het doden en schoonmaken van de paling uit handen genomen wordt.’

Enthousiast geworden door de toegezegde medewerking van ome Koos, besluit Cor nog dezelfde avond fuiken te gaan zetten om ze de volgende avond te kunnen lichten.

De Duitse herder Hector springt blij tegen hem op als Cor in de richting van het bootje loopt. Hij voelt aan dat hij mee mag het meer op, en dat heeft hij lang moeten missen.

Het is die avond windstil en het water van het meer is dan ook glad als een spiegel. Hector staat helemaal vóór in het bootje en spitst zijn oren bij ieder opspringend visje. Hij jankt daarbij zachtjes, want hij weet dat hij niet in het water mag springen. Zo blijft hij stokstijf staan en dan ontgaat hem geen enkel geluidje of rimpeling van het water. Hij staat er zó onbeweeglijk, dat hij wel iets weg heeft van een boegbeeld, zoals je die op grotere schepen aantreft.

Cor heeft genoeg stokken en fuiken meegebracht. Het uitzetten ervan heeft hij vaak samen met zijn vader gedaan, maar nu staat hij er alleen voor en valt het hem toch tegen. Met de nodige inspanning krijgt hij een tiental fuiken geplaatst, en daarna roeit hij terug naar huis. Nu maar afwachten of de paling wil trekken. De bun van het bootje heeft hij alvast vol geschept met water, zodat hij de volgende avond de fuiken er zo in kan legen.

‘Is het niet te zwaar voor je, Cor?’ vraagt moeder Greta bezorgd als haar zontje met een rood hoofd van de inspanning die avond van het meer terugkeert. ‘Zal ik morgenavond met je meegaan om te helpen?’

‘Nee, dat is niet nodig, moe, ik red me wel!’

‘Zo je wilt, maar til je geen breuk aan die fuiken, hoor!’

‘Als ze zó vol zitten dat ik me er een breuk aan til, worden we rijk, moe,’ lacht Cor overmoedig.

De volgende avond hoeft hij zich geen breuk te tillen aan de

fuiken, maar de vangst valt hem toch niet tegen. De eerste twee fuisen wel, want die bevatten maar een paar magere alen. De volgende drie fuisen zitten voller en zijn enthousiasme groeit. De inhoud van de rest van de fuisen valt ook niet tegen. Al met al is de bun aardig gevuld en zal hij er met het speciale schepnet een deel van overhevelen in de emmer die door ome Koos zal worden opgehaald.

CLEMENS WISSE

De jonge weduwe van Reggezate

Begin twintigste eeuw is de kloof tussen arm en rijk erg groot, en in het kleine boerendorp aan de Regge is dat niet anders. Cor Loos is de zoon van een boerenknecht en gaat als twaalfjarig jongetje aan de slag bij Gerrit Veldman, de eigenaar van Reggezate, de grootste hoeve van het dorp.

Cor was op school al dikke maatjes met Keetje, de dochter van boer Veldman, en die vriendschap houdt stand nu Cor dagelijks op de boerderij te vinden is. De rijke boer ziet de vriendschap met lede ogen overgaan in verliefdheid, en neemt dan een vergaand besluit.

Clemens Wisse schrijft boerenstreekromans die zich veelal afspelen in zijn geboortestreek, in en om Alphen aan den Rijn. De schrijver heeft oog voor historische details en blinkt uit in het beschrijven van onderlinge verhoudingen. Inmiddels heeft hij meer dan dertig romans op zijn naam staan.

Z&K

ISBN 978 94 0190 347 9 NUR 344

9 789401 903479

www.zomerenkeuning.nl